

گلپایگان در اصل ورتپاتکان بوده که به معنای شهر یا سرزمین ورتپات است. این کلمه، یکی از نامهای ایران می باشد. به تدریج ورتپات به وردپات، وردپاذ، کردپاز و گلیاد تبدیل شده است

یکی از محققین خارجی نیز، گلپایگان را مرکب از سه جزء گل و پای و گان دانسته و این وجه تسمیه را عامیانه نامیده است.

گلپایگان از شهرهای قدیمی ایران بشمار می رود و در دوره ساسانی و بخصوص در اواخر حکومت این سلسله، موقعیت اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی مهمی یافته و بخصوص از لحاظ استراتژیک برای دولت مرکزی بسیار مهم بوده است. پس از ظهور اسلام در نخستین دهه های قرن اول هجری قمری، گلپایگان بدست مسلمانان افتاد و مردم این منطقه با اشتیاق فراوان به این دین الهی روی آوردند

پس از این از اهمیت این شهر کاسته نشد، بطوریکه در بیشتر کتب جغرافیائی، مانند کتاب (معجم البلدان) یاقوت حموی و (احسن التقاسیم فی معرفه الاقالیم) مقدسی، نام این شهر به چشم می خورد.

در دوره سلجوقیان که اصفهان به پایتختی برگزیده شد، گلپایگان مورد توجه قرار گرفت و در زمان سلطنت (محمد بن ملکشاه) مسجد جامع عظیمی در این شهر ساخته شد. پس از آن این شهر به دلیل حمله مغولان و تیموریان از عمران و آبادی فاصله گرفت، ولی مجدداً در روزگار صفویه و پس از انتخاب مجدد اصفهان به پایتختی، گلپایگان به دلیل آب و هوای مناسب و موقعیت نزدیک به پایتخت به شکوه گذشته خود بازگشت. در زمان قاجار، علیرغم کاسته شدن از توجه طبقه حاکمه، گلپایگان همچنان از شهرهای مهم ایران بشمار می رفت.

در حال حاضر گلپایگان از شهرهای بسیار مهم استان بشمار می رود و بدلیل جاذبه های گردشگری زیاد، می تواند به یکی از قطبهای این صنعت در استان اصفهان تبدیل گردد.

شهرستان گلپایگان با پهنا ای در حدود ۲ هزار و ۴۲۱ کیلومتر مربع در غرب استان اصفهان واقع گردیده، ارتفاع آن از سطح دریا ۱۹۲۴ متر است و از شمال و مغرب به استان مرکزی، از شرق به شهرستان برخوار و میمه و از جنوب به شهرستان خوانسار محدود است.

این شهرستان از نواحی نیمه بیابانی است و به دلیل نزدیکی به کویر مرکزی ایران، بارندگی در آن کم و دارای زمستان های سرد و تابستان های گرم می باشد

فاصله گلپایگان تا اصفهان ۱۸۶ کیلومتر است و میانگین باران سالانه آن ۳۰۰ میلیمتر می باشد

جغرافیای اقتصادی

عمده فعالیت‌های اقتصادی مردم گلپایگان و پیرامون آن کشاورزی، دامپروری، صنایع دستی و فعالیت‌های صنعتی می‌باشد که فراورده‌های کشاورزی آن: گندم، جو، حبوبات، سیب زمینی و گونه‌های مختلف میوه بوده و کارخانجاتی چون فراورده‌های لبنی، ماشین‌سازی، تولید پولیکا، موزاییک‌سازی، سنگ بری و تولید گچ در این شهرستان فعال هستند.

تعداد قابل توجهی گاوداری و مرغ‌داری صنعتی نیز در این شهر به توسعه و عمران آن کمک می‌کنند. در روستاهای غربی و جنوب غربی منطقه نیز، پرورش زنبور عسل معمول است، بطوری که حتی شهرهای اطراف این شهرستان نیز از گل‌های منطقه گلپایگان بهره‌کافی می‌برند.

صنایع دستی

فرش بافی، گلیم بافی، گیوه‌دوزی و منبت‌کاری است و بهترین سوغات شهرستان گلپایگان، گیوه و جاجیم می‌باشد. همچنین لازم به تذکر است که کباب شهرستان گلپایگان نیز در بین مسافران و گردشگران شهرت بسیار دارد.

مردم شناسی

جمعیت شهرستان گلپایگان، بنا به سرشماری سال ۱۳۷۵ هجری شمسی، ۷۹۳۷۰ نفر بوده که از این تعداد ۳۹۷۶۰ نفر مرد و ۳۹۶۱۰ نفر زن بوده‌اند.

مردم گلپایگان مسلمان و پیرو مذهب شیعه اثنی‌عشری هستند. این مردم سخت‌متدین و پایبند به دین مبین اسلام بوده و در بجا آوردن فرایض دینی مقید می‌باشند. لباس سنتی مردم این منطقه، به مانند دیگر شهرستان‌های استان اصفهان می‌باشد که متأسفانه در زمان حاضر تا حد زیادی به فراموشی سپرده شده است.

اعتقادات زیاد مذهبی مردمان گلپایگان، سبب گشته است، مراسم مذهبی باشکوه خاصی برگزار گردد. از جمله این مراسم، تاسوعا و عاشورای حسینی، بیست و یکم ماه رمضان و سایر سوگواریها و اعیاد می‌باشند.

رجال

از دیرباز گلپایگان به داشتن رجال علم و ادب شهرت داشته و روحانیون برجسته آن در شکل‌گیری حوزه علمی قم، نقش مؤثری داشته‌اند.

هم اکنون نیز حوزه علمی گلیپایگان در ترویج علم و علوم سیاسی نقش حساسی دارد. از جمله این روحانیون آیت الله العظمی گلیپایگانی که نام گوگد، زادگاهشان را ماندگار کرده اند. آیت الله العظمی گلیپایگانی در پرورش چهره های مستعد پیش قدم بوده و تشویقات و دلگرمی های ایشان، همیشه باعث رونق حوزه های علمیه بوده است

رجال و علماء برجسته این شهر، بیانگر اعتقاد پاک مردم گلیپایگان به خاندان عصمت و طهارت می باشد.

آثار تاریخی

مناره سلجوقی

از بلندترین مناره های سده ۵ هـ. ق است و دارای کتیبه آجری به خط کوفی است

بقعه هفده تن

بنای این بقعه مربوط به قرن یازدهم هجری و همزمان با سلطنت شاه عباس اول صفوی است. بر روی بنای هشت گوش بقعه، گنبد کاشیکاری نفیسی قرار دارد که از لحاظ ساختمانی و تزئینات کاشیکاری بسیار جالب توجه می باشد

ارگ گوگد

مهمترین جاذبه تاریخی گردشگری این شهرستان ارگ گوگد می باشد. این قلعه بین روستای سرآور و شهر گلیپایگان قرار دارد و با مصالح خشت و گل با ۴ برج مدور به صورت قلعه ای نظامی مورد استفاده بوده است. این قلعه زیبا با نظارت سازمان میراث فرهنگی مورد بازسازی قرار گرفته و علاوه بر دارا بودن هتل و رستوران، بصورت یک مجموعه تفریحی، فرهنگی مورد استفاده قرار می گیرد و در جلب و جذب گردشگران داخلی و خارجی تأثیر بسزایی دارد. مسجد جامع گلیپایگان: این اثر باشکوه، مربوط به دوران سلجوقیان و پادشاهی محمد بن ملکشاه است و دارای کتیبه های کوفی آجری و سایر تزئینات مجلل و بسیار زیبا است. در زمان فتحعلیشاه قاجار، شبستان هایی به ساختمان اصلی الحاق گردیده است

آرامگاه ناصر بن علی

این بنا به دستور امامعلیخان ساخته شد. آرامگاه ناصر بن علی بن ابیطالب (ع) در قسمت شرقی بقعه هفده تن قرار دارد. امامعلیخان از سرداران بزرگ صفوی بود که مدتی در گلیپایگان سکونت کرده و بناهایی را در این شهر ساخته است

. . . سایر آثار: بازار چهارسوق، آرامگاه امامزاده ابوالفتح، بقعه سید السادات، بقعه امامزاده عمران بن علی و